

Knihá Tovačovská,

aneb

Pana Ctibora z Cimburka a z Tovačova

zemského hejtmana markrabství Moravského

SEPSANÍ

obyčejů, řádů, zvyklostí starodávných a práv

markrabství Moravského.

Dle rukopisu u Moravských desk zemských v Brně

vydal

KAREL JOSEF DEMUTH,

cís. kr. ředitel desk zemských a knih pozemných, majetník cís. Rakouské velké zlaté medaile za umění a vědu, a král. Belgické zlaté záslužné medaile, úd c. k. Moravsko-Slezské společnosti pro zvelebení rolnictví, poznání přírody a vlasti, úd a pokladník histor. statist. odboru též společnosti, a ředitel jednoty úředníků pro opatření slušného pohřbu svým údům a pro podporování jich vdov a sirotků.

Nákladem historicko - statistického odboru.

V Brně 1858.

V kommissi kněhkupectví Nitsche a Grosse.

Tiskem dědiců Rudolfa Rohrera.

A. Obsah dle nápisův.

	Stránka
1 Předmluva na žádost pánuov, a jim k vůli sepsání se počíná pořád	1
2 Když pán umře země, a země osířie	2
3 Přípis listu když země osířie	3
4 " " k lanfridu	—
4 Přípis lanfridu, když země bez pána jest	4
6 Item kde se kladú lanfridní listové a přiznávající	6
— O dědicích po smrti krále zůstálých aneb volení voleného nového krále	—
7 Přípis listu, když král jest vybrán a zvolen za krále	7
8 Rozdíl mezi králem zůstálým dědičným a znovu zvoleným	8
10 O sjezdu vše země do Brna neb jinam	10
11 Tuto jest přípis svobod zemských, kteréž král Moravské zemi při přijímání svém dává	11
17 Přípis listu svobod kněze Pavla se XII. pány	17
18 Tuto již o vzdání hajtmánství hajtmána	18
— O radě zemské, kteréž sobě král vybrati muož	—
19 Prísaha do rady	19
— Prísaha hajtmánu k úřadu	—
20 Přípis listu na hajtmánství	20
21 O hajtmánu	21
22 Zpráva hajtmána o spolcích	22
23 Tímto způsobem spolkové mají býti	23
— O úřadu hofrichtěře	—
— Prísaha hofrichtěři	—
24 Prísaha manská	24
— O úřadu podkomořího	—
25 Prísaha podkomořího taková jest	25
26 Prísaha obcí městských v markrabství Moravském	26
— Kto zemi bez pána zpravuje	—
— Že markrabství Moravské svobodné jest	—
27 O zámčích markrabních. (Komu úředníci zavázání býti mají).	27
— (Úředníci s panskú radú mají býti) usazeni	—
28 (O berni, která se zachovává).	28
— (Z kterých příčin lanfrid se dělá)	—
29 Přípis listu lanfridního za krále Václava	29
32 Kterak se práva zemská provolávají, a takto mají zřízena býti	32
— Který den po provolání má se zasesti k puohonóm	—
33 Kto pöhony zasesti mají	33
— O pöhoních. (Kterak se roznásejí)	—
34 " " Kterak a z čeho a k čemu se pöhání	34

	Stránka
Jak se král pohoni, a kyni má pohnán býti	35
Puohon na krále	36
Pohon ke dskám	—
Pohon o zástavu	37
Pohon k listu	—
Pohon o svědomí	38
Pohon k přísaze	—
Pohon za rukojemství	39
Pohon zatčený aneb zatčení	—
O pohonu slunečném	—
O pohonech potvoru, v čem nalezení býti mají	40
O hostech	—
Když se puohonové tak zřídí, co se dál jednati má	—
O ruoznici sedání panského	—
Zřízení pánův v sedání, a kdo je, a kterak sázeti má, dole se vypisuje. Též pří- tom jakú přísahu páni noví, ač by se kdy událo o kterého svolení, mají, a s ja- kú poctivostí přijímání býti	41
O sedání panském	44
Panské ustavení	45
(Přísaha nových pánův)	46
Zahájení saudu	47
Přísaha panská k saudu	—
(O gleitu při saudu)	48
Páni od práva nemají se rozjížděti	49
Nálezové na ty, aby žalovali a odpovídali podle nahote dotčení	—
Nález	50
Žaloba takto se věsti má	—
O pomluvách prošení před právem	52
Kterak se nález panský píše a od koho	53
Kterak v saudě a při saudě kto se mieti má	54
O útocích	—
Kterak se saud vzdává, když páni pro přeslyše	—
Ustání	55
Příčiny proti ustání	—
Přísaha, která zpravuje proti ustání	56
O poklidu	57
(O poručnicích v pohonu)	—
S jakú poctivostí dsky mají vzaty býti od kapitoly Olomúcké v Olomúci, a z Brněn- ské v Brně	58
Při dskách kto v šrancích býti mají	59
Z které příčiny dsky psány počaty česky	60
O spolcích	—
Když se spolkové vlozie, a hajtman ven vystúpie	61
Kterak se ve dskách hledá a výpisové z desk dávají	—
Kterak se ve dsky vkládá	62
Odpor tak se vkládá	—
Kterak se vkládá ve dsky, ktož komu statek dá	62
Kterak se spolkové ve dsky vpisují	63

	Stránka
Kterak se poručení na sirotcích a na statku ve dsky vkládá	63
Věna takto se vkládají	—
O vkladu i vymazání z desk	64
Nápadové od krále neb markrabie takto se vkládají	—
O dědičných zbožích panských	65
O dědičných zbožích, paních, prodaji	—
(O vkladání do desk spolku)	66
O posudcích, co se na nich jedná	68
Přísaha rytířská	—
Slova také bez přísahání některá lidé činiti mají, když se jim najde	—
O přísaze s svědky	—
O těch, kteří pře ztrátie neb zústi na posudku, (co) konati mají	69
O zvodě	—
Odhad	70
O přidělení na dědictví	71
Kterak se na zástavách zvodí a odhadové dějí	—
Zvod a odhad na zastavení královské	72
Tuto o odboji, ač kto jej učinil a neb kto úředníky věsti chtěl v nebezpečné i v po- kojně časy	—
O platu životním	73
(O odboji)	—
O opatření úředníkův na zvodech	74
O stravě pánuom úředníkom	—
O bránění, když se právo dovede na lídech	75
Kdy právo konati se má	—
Item úředníci se na meze žádají takto	76
O věnných práviech	78
O nápadiech věnných	81
Nález na to	—
Již tuto o jiném psáti se bude, poněvadž práva zřízení položeno jest	—
O dědicích	—
O otci a syních	83
O bratřích dieľných	—
Přepis listu svobod jest napřed napsán před tiem, kdež hajtman počíná ut infra	84
Nález starý podle svobod	—
Druhý nález	—
Rozum svobod ten jest	85
Když co na koho spolkem přijde	—
Ještě více o nápadiech	—
O poručení	86
O okázání poručení	87
Tuto o sirotcích, jak jich statkové mají opatření býti, a jak po nich spadají	—
Když sirotci bez poručení zuostanú, kto k nim právo jmá	88
Přepis listu na statek sirotčí ujištěný jim	89
O poručení	91
O listech zemských obecných, a najprv na zprávná zbuožio	92
Přepis listu zprávného na zbožie jistce i rukojmie s erby	93
List zprávný obyčejný, kterýž se nyní na zprávná zbožie dělá	95

	Stránka.
O listech na peníze neb na dluh	96
Připis listu obyčejného na dluh	98
O ležení	99
O obyčejném ležení	100
Ležení obyčejné pro dluhy v zemi Moravské z knih městských v Brně vypsané	102
O vyvolání rukojmí	103
List na zástavu obecný takový býti má, jako připis tento ukazuje	104
List obyčejný na věno do desk	105
List obyčejný na věno na hotové peníze	106
Dobré vuole	107
Připis jak má dobrá vuole dělána býti	107
Mnozí dělají jistce ženy své aneb věrné ruky	108
O listech v válce vzatých	108
O listech neobyčejných	109
O věrných rukách	109
O rukojmích	110
Připis obecný kvitancie	110
O sedláčích a řemeslnících a o jiných právních	111
O samých sedláčích	111
O neobyčejném odpuštění	112
O závadných sedláčích	112
Jak jist má býti sedlákem a neb městským člověkem	113
O odpuštění mezi zemi a zemskými pány a městy	113
O purkrečnických penězích	114
O sirotčích penězích	114
O sirotčích letech	114
(O glejtu neobyčejném)	115
O stávkách	115
(O pobídkách)	116
O narčení zlého lože	116
O vojních	117
O lidech služebných	117
O lidech, kteříž po službách jezdí	118
O odpovědi k válce	118
Odpověď nepřátelská	119
O odkladiích hlav zabitých vedle práva země	119
O odkladu hlavy zemanina	120
O svobodě v soudu panském	120
O menším právé	121
O zemských konšelech	121
O knězi biskupu Olomúckém	122
Kněz Thas biskup toto sepsal	122
O kniežetství Opavském	123
O duchovním právé	123
O pánu mariáškovi	124
Přísaha za strýce neb za ujce	125
O sešlosti roduv	125
Nárok o čest, kým jímá suzen býti	126

B. Obsah listin,

které co formuláře v tomže rukopisu se naležaji.

	Stránka.
List zprávný na prodej zboží dědičného	129
List na prodej zboží sirotčieho	130
List na peníze s úrokem, s výpovědí puol leta	131
List opatření platu ukázanie do života	132
Littere donacionis	133
Super silua	133
Arbitrium super Silua in Bilowicz	134
List glejtovný od pana hajtmána	134
List na věno, v němž zastavuje své zboží	135
List na věno, v němž zapisuje své vlastníe zboží a dědictvie	136
Dobrá vuole na list věnný	136
List na věno plat ukázaní	137
List glejtovní královský komužkoli daný	137
List glejtovní od kniežete daný	137
List na prodej odumrtí	138
List dobré vuole na zboží dědičné zpupné, kteréž jest na listech zapsáno a ve dsky nevěšlo	138
Dobrá vuole na dluh zůstaly na listě, a díel toho dluhu na týž list zapláceno jest	139
List na peníze bez úrokuov	139
List zprávný na zástavu zboží dědičného v penězích	140
List na zástavu vsi v penězích do roka, a po roce výpověď puol leta	140
Litterae super Theloneum	141
Credencia	141
Supplicacio quedam	141
Credencia	141
Promotoria Fedrownij	142
Alia promotoria Fedrownij	142
Credencia	142
List podporčie od jistce	142
List na peníze pod stávkami s úrokem do roka	143
List na věno	143
List na věno kniežeci s lepdinkem	144
List zmocnění a poručení dluhu na listech i vzdání práva svého	145
List na vyloženie z desk práva věnného	145
List zprávný na prodej dědictvie	146
List na prodání platu s úroky pod stávkami	147
List dobré vuole na zápisy královské	148
Devolucio, list na odumrtí	148
Připis na prodej platu na lidech kněžím pod stávkú	149
Připis listu na zástavu platu na lidech s úrokem pod stávkami s výpovědí puol leta	150
List obyčejný na věno na hotové peníze	150
List na prodej dvoru	151
List poručný k saudu	151
List slibčí do listu dokonání	151

	Stránka.
List podporčí od jiného nežli od jistce	151
List podporčí od měšťan pod stávkami za pána svého	152
Jiná podpora od spolurukojní jednomu rukojní z nich	—
Připis přiznávající k lanfridu	153
List slibů do listu dokonání	—
List na zástavu vsí v penězích věřiteli jednomu a po jeho smrti jinému s výpovědi	—
po ul leta	154
Připis listu ujistění peněz, kteréžby kdo vzal nad věno od paní svéj	155
Na zástavu vsí v penězích k výplatě	—
Reversal na stupek o tisíc zl. kdo prvé umře	—
Kvitanci s počtu učiněného a statku postúpenie od sirotkuov	156
Kvitanci od sirotka, když jemu statku postúpi	—
Kvitanci od sirotkuov pánu hajtmanovi	—
Kvitanci na oddiel svooj vyplnění i s úrokem od jednoho rukojmie	157
Na prodaj pastviště pod plat určitý	—
Aby plat a robot na lidi víc nebylo přičiněno	—
Ztracenie listu na dluh a zase ujistění tímto listem	158
Kvitanci, močenie listu, když by vyplněn byl a ztracen	—
Kšaft nebo poručenství	—
Nebo takto počni poručenství psáti	159
Jiným obyčejem počni kšaft psáti takto	—
Vysázení hor k dobývání rudy železnej	160
Na zástavu zboží dědičného, duchovního, do času určitého	161
List na zástavu platu v penězích na vseh s výpovědi poluleti	162
Kvitanci na zápis královský	—
Zápis na prodaj a zástavu zboží Břanenského kapitoly kostela Olomúckého	164
List smluvčí o své právo	—
List smluvčí, právo své z desk vymazati spolkem přijaté	—

Tuto předmluva na žádost pánuov, a jim k vuoli sepsání se počíná pořád.

K žádosti vaší, duostojný pane pane Thase, biskupe Olomúcký, a urození páni: pane Pertholte z Lipého, nejvyšší maršálku království Českého, pane Václave z Bozkovic, nejvyšší komorníče cúdy Olomúcké a pane Viléme z Pernšteina, nejvyšší komorníče cúdy Brněnské, pane Henriše z Lichtenšteina, pane Markvarthe z Lompnice, pane Jane Kuno z Kunstatu, pane Herichu z Bietova, pane Hynku z Valdšteina a z Brtnice, pane Wolfganku z Krajku, pane Dobeši z Bozkovic, pane Albrechte starší z Šternberka, pane Jane z Pernšteina, pane Karle z Vlašimě, pane Jindřiše z Sovince, pane Jane Bithovský, pane Bočku starší z Kunstatu, pane Hynku z Valdšteina Židlochovský, pane Albrechte z Bozkovic, pane Oldřiše z Bozkovic, pane Jane Bočku mladší z Kunstatu, pane Albrechte mladší z Šternberka, pane Jane z Lompnice Meziřícký, pane Puotho z Lichtenburka, pane Beneši z Bozkovic, pane Lacku z Lompnice, pane Jane Pňovský z Sovince, pane Jimrame z Důbravice, pane Hynku z Ludanic a pane Puotho z Sovince, pane Pertholte z Tvorkova a pane Zigmunde z Důbravice a pane Přibíku z Miličsna &c., páni a bratři moji milí, a vám stateční a slovní panoše z rytířstva a obyvatelé markrabství tohoto Moravského! Já Ctibor z Cimburka a z Tovačova, hajtman téhož markrabství, poněvadž jmieti ráčíte pamět mú sepsanú, tak jak pamatuji a svědom jsem obyčejuo v a zvyklostí starodávniech, které jsou se za našich předkuov zachovávaly a v skutku dály, kteréž jsem já očima svýma viděl, a při nich osobně byl, při přijímání za pána krále Ladislava Uherského a Českého &c., krále a kniežete Rakúského a markrabie Moravského v pokojnú zemi pána dědičného v městě Brně, a potom po smrti téhož krále opět za krále Jiříeho, voleného krále a pána země koruny České, kterýž vojensky se byl

položil v předměstie Brněnském, však když do Brna puščen jmel býti, s tímž řádem jest od pánuov země do města téhož Brna uveden; — k tomu, když za téhož krále Jiřího práva zemská jsú puščena a v Olomúci zasedena osobú jeho královskú, kterak jsú řízena a je spravovali paměti svú pan Jan z Cimburka otec mój a pan Jan z Pernšteina, ješto jiným pánom poněkud již to s paměti bylo vyšlo, jakož i nyní těchto časuov též. I rád učiním a naplním vuoli vaši a teď sepsání posielám. Však abyšte ráčili ješče jiné staré a zachovalé lidi zemanské k tomu vzieti a toho se dál upřati, a budeli vyc upamatováno, toho neopúščeti. A já toto vnaħle k vaši žádosti sepsal jsem, a vaši milosti knieže biskupe poslal jsem, a jestli že se v čem více upamatují a najdu zemské potreby, k tejto mej paměti připiši; jakož mniem, že toho dosti bude ješče moci potřebného nalezeno býti, kteréž se také časem svým nezamlčie. I ráčíš na tomto sepsání svú práci jmieti.

Když pán umře země, a země osiřie.

Hajtman, kterýž jest zemský, když král umře, jmá hned po smrti pána země všem oznámiti smrt pána a krále, a je všechny obeslati listem svým tuto duolepsaným podle zápisu tohoto. A když se páni sjeďú do města ¹⁾ Brna, tu se mají všichni sjíti do kláštera svatého Michala, a tu hajtman země učiniti jmá řeč o smrti pána, a zemi hajtmanství vzdá. Kdežto páni ²⁾ moc jmieti budú sobě hajtmana zvoliti a usaditi, buď prvního neb jiného, kohož se jim zdáti bude, z jednostajné vuole najhodnějšího k tomu úřadu. A toho vyhlásie slibie poslúchati, cožby s radú jich činil, jemu pomocni býti mají, v ničemž jeho neopúščeje, a spolky ten jmá moc dávatí až do pána budúcího i práva pustiti, ač země mírná jest. A hned se lantfrid udělá pro podstatu země a stvrzení pokoje takým spůsobem, jakož tuto psáno ³⁾ jest přepis jeho, kterýž byl po smrti krále Albrechta udělán za pana Jana z Cimburka Tovačovského. O jiných úřadech bez pána, duole jinde se šire oznámie, ačby který úředník umřel.

¹⁾ Nadepsáno a opět vymazáno: „Olomúce neb.“

²⁾ Nadeps.: „a rytierstvo.“

³⁾ Tak stojí v rukopise, dle smyslu ale patrné má býti „psán.“

Přepis listu když země osiřie.

Službu svú vzkazuji. Urozený pane bratře muoj milý! Jakož mniem,¹⁾ že vás tajno není, že s dopuščením pána Buoha všemohúcího král pán náš milostivý etc.²⁾, kdež tato země v sirobě po jeho milosti jest zuostala, a já jakožto hajtman od jeho milosti u vás ³⁾ usazený v tejj sirobě zuostal jsem, a maje já péci, abych úřadu svému dosti učinil, a zemi tuto opatřil, aby škody a obtížnosti všelijaké od zlých lidí vyvarovány byly, a jich ujiti mohli, zdá mi se slušné a hodné, aby všichni obyvatelé, páni, preláti, rytierstvo i města markrabství tohoto spolu spěšně se shledali a viděli, a to jmenovitě ten pondělí po druhé neděli po velicenoci, totiž ten pondělí po svatém Jiří. Protož prosím, žádám i prikazuji z úřadu svého, abyšte podle povinnosti tej, kteréž zemi povinni jste, i tudiež závazku a pečeti svej a lantfridu učiněnému, u kteréhož pečeti tvá i přiznání jména tvého jest, na ten den již psaný nikterakž nezmeškával v městě Brně býti. A tu já z radú všech obyvateluov i tvú také společně abychom před se vzali to, cožby najužitečnějšího k rádu a ku pokoji býti mohlo tejto zemi. Také počet ten, kterýž na vás jest položen, jízdných i pěších, pohotově ráčil jmieti, kterýžbychkoli den na vás požádal, aby hned beze všeho odtahování a omlouvání jej poslal. Neb já protiv všelikým škuodciem země této s Buozie pomocí mieniem brániti, aby se žádnému nedála škoda, k tomu také sám osobně i se všemi lidmi svými pohotově, branně buď i s vozy, bylaby toho dalšího potřeba, abychom všichni podle nejvyššího přemožení svého pohromadě byli, a křivdy sobě činiti nedopúščeli. Také což na tě jest položeno peněz k placení dluhuov, že nezmeškáš toho položiti u výběřích, tak jakož zuostáno jest, a k témuž zemany své jměj, ať na sjezdu jsú, pomoc dadie i pohotově jsú etc.

Přepis listu k lantfridu..

My páni, rytierstvo, i města markrabství Moravského jeden obecný zápis nebo lantfrid spůsobiti a učiniti jsú ráčili, pro rád a pokoj i

¹⁾ „Mniem“ jest vymazáno a přepsáno v: „za to mám.“

²⁾ Roznměj: zemitel jest.

³⁾ „u vás“ jest vymazáno.

spravedlivost, aby chudému i bohatému spravdivě se dalo, a v artikulech v tom listě znicích zříditi jsú ráčili. Protož svrchupsaný N. to všecko, což v tom zápisu neb lantfridu zavazuje, vyslovuje a zřizuje, oblíbil jsem a oblibuji, schválil jsem a schvaluji, a ke všemu přivoluji, slibuji svú dobrou věru křesťanskou to všecko, což v tomto lantfridu zřiezeno, spuoseno, vyjeveno a zapsáno jest, podle artikuluov v něm znicích zdržeti a pomáhati, tak jako by ten list lantfridu v tomto mém listě vepsaný byl, aneb má pečeť k tomu lantfridu a listu přivěšena byla. A jestliže bych já komu zboží své odbytí chtěl, kupitele svého k tomu jmám držeti a přivésti, aby list přiznávající v táz slova, jakožto i tento muoj list jest k tomu lantfridu přiložen, a v tom ve všem aby se zachoval, jakož já svrchu psaný. Tomu na jistotu a zdrženie svú vlastnie pečeť přivěsiti jsem kázal k tomuto listu. Jenž jest etc.

Když se tak zřídí země podle svrchu psaného spuosobu, jest potřebie utvrzení, aby země do pána země budúcieho pevně státi mohla. I za času pána Jana z Cimburka a z Tovačova páni jsú jeden obecný lantfrid učinili, a na tom se ustanovili, aby do pána budúcieho tak se na potom dalo. Protož toho lantfridu jest tuto přips položen a napsán.

Přips lantfridu, když země bez pána jest.

Ve jméno Buožie Amen. My Pavel z Buožie milostí biskup Olomúcký, a my Jan z Cimburka a z Tovačova, hajtman markrabstvie Moravského, Jan z Lompnice, Jan z Lichtenburka a z Čoršteina, Albrecht z Šternberka a z Lúkova, Dobeš z Meziríčí a z Trnávky, Kristofor z Lichtenšteina, Raimprecht z Eberštorfa a z Ostroha, Jiřík z Kravař a z Strážnice, Jan z Hradce, Petr z Konic, Heralt z Kunstatu a z Lisic, Lacek z Šternberka, Jan z Bozkovic a z Lauky, Jan a Miroslav bratřie z Cimburka, Beneš a Vaněk bratřie z Bozkovic, Hynek z Valdšteina, Boček a Kuna z Kunstatu, Zdeněk z Valdšteina, Štěpán z Vartnova, Pavel a Vok z Sovince, Heralt z Sovince a z Dúbravice, Smil z Dúbravice, Milota z Tworkova, Proček z Kunstatu a z Opatovic, Jošt z Rosic, Mikuláš Proček z Vitmberka, Jaroslav z Šelmberka, Smil z Moravan, Mikuláš z Vlašmě, a my Václav

z Kukvic podkomořie markrabstvie Moravského, Jan Kužel z Žeravic a z Kvasic, Markvart ze Zvole etc. a my purkmistři a rady měst Olomúce, Brna, Znojma, Jihlavy, Hradišče, Uničova, Litovle, Ejvančic, vyznáváme tiemto listem všichni zespolka přede všemi, ktož jej uzrie a čtúc slyšeti budú. Jakož pro naše hřiechy a z dopuštění Buožieho tato naše země po smrti najjasnějšího kniežete a pána krále Albrechta slavné paměti Římského, Uherského, Českého, Dalmatského, Charvatského etc. krále, kniežete Rakúského, pána našeho milostivého, jest osířela, a my vidúc a znamenajíc záhuby a škody, kteréž se dějí od některých v tejto zemi, i také do jiných zemi, chtíce rádi, aby ty záhuby nynější i budúcie, ačby které znikly, ukroceny a staveny byly. I učinili jsme byli sněm obecný, svolanie zeman i měst markrabstvie Moravského v městě Brně den svaté panny Lucie, na kterémžto sněmě darem Buožiem všichni společně vstúpili jsme v jednotu a jednostajně smluvili jsme se za jeden člověk, a slibili jsme sobě tu jednotu držeti a zachovati ctně, věrně a křesťansky, tak abychom hrdly i statky svými jednali a skutečně pomáhali pokojiti země tejto, tak aby každý na svém dosti jměl až do přijetí pána budúcieho, kteréhož ze spolka přijíti jmáme, řádně, právně a spravdivě, s naší cti, a tak učiniti jmáme a chceme bez zmatku. A jsúc v tej jednotě učinili jsme druhý sněm obecný země tejto v Brně na den svatých Šebestiána a Fabiána, mučedlníkuov Božích, na kterémžto sněmu potvrdili jsme a mocí tohoto listu potvrzujem tej svrchupsané jednoty, a slibujem v té jednotě státi, a skutečně pomáhati každý z nás vedle své možnosti tuto sirú zemi pokojiti, aby každý v svých rádiech a práviech zuostal. A ty všecky věci svrchu psané slibujem každý z nás a společně sobě zdržeti ctně a věrně a křesťansky, svú dobrou a čistou věru jako dobře lidé. Pakli by který z nás toho neučinil, jehož pane Buože nedaj, tehdy ten nemá jmieti žádného práva a žádné svobody v tejto zemi, a slibujem sobě na takového zespolka pomoci hrdly i statky svými. A tato svrchu psaná jednota a ustavenie i jednanie tak, jakož se svrchu píše, jmá trvati a slibujem v tom státi až do budúcieho pána, kteréhož ze spolka jmáme řádně přijíti tak, jakož se svrchu píše. Také ktožby chtěl v tejto zemi v tuto jednotu a ustavení k nám vstúpiti, ježtoby nebylo jméno jeho napsáno v tomto listu, ten jmá svú list otevřený s svú pečeti

v městě Brně na rathauzi položiti v moc purkmistra a rady tiem obyčejem, jakož jest přepis od nás vydán, přiznává se, že v tejto jednotě a ustavenie podle nás stojí. A to jmá také mocno býti, jako by jeho jméno v tomto listě bylo napsáno a pečet jeho přivěšena. A jestli že by která pečet nedošla k tomuto listu, to tomu listu a tejto jednotě a zjednání nejma škodné býti, než proto tento list jmá v svej plnej moci zuostati, jakoby vsecky pečeti při něm zavěšeny byly. A toho všeho, což v tomto listu svrchu psáno jest, na svědomie a jistotu naše vlastní pečeti přivěsili jsme k tomuto listu. Jenž jest dán a psán v Brně léta od narození syna Buožieho MCCCCXI^o (1410) počtájice, v ten čtvrtek po hodu svatého Pavla na vieru obráčení.

Item kde se kladú lantfridní listové a přiznávající.

Item lantfridní listové ku přiznání lantfridu kladú se také na místech těch, kdež lantfrid ukazuje; protož forma jeho duole se při druhém lantfridu, kterýž se při králi dělá, najde a s toho přepis jmá vzat býti.

O dědicích po smrti krále zostalých a neb volení voleného nového krále.

Když země osiríe po pánu a bez pána jest, bude-li dědičný pán, syn královský, — páni, prelátí, zemané, města tu, kdež pán jich budúcie jest v zemi, neb jinde k letóm příšlý a neb znovu volený, mají ze všech řáduov¹⁾ s sebe vyslati tam, kdež jeho milost, osoby znamenité a hodné s pánuov, prelátuov, rytierstva i měst, — a jeho potrebu zemskú, milosti svobody starodávnie, dobré obyčeje zvyklé země i jiné potreby oznámiti, s jeho milostí srovnati, aby chudý i bohatý, jakž na koho slušie, při svém řádě a právě zachován byl. A to zjednájic a zavřúc s jeho milostí a přirčení vezmúce, toho k zdržení mají ode vše země prositi: aby ráčil na den určený

¹⁾ „řáduov“ jest v „stavuov“ přepsáno.

a již smluvený do země přijeti osobně do města¹⁾ Brna, neb králové Češcie, od krále Václava až do krále Jiríeho, všichni jsú tu za pána přijímání²⁾. A tu poslové, vrátice se, mají hajtmanu, kterýž ty chvíle v zemi jest, ač sám v poselství s posly nebyl jest, oznámiti, jak srovnáno jest, kterýžto hajtman jmá dále vše zemi ohlásiti listem svým a oznámiti pánóm³⁾, rytierstvu a městóm starším, a pro jiné v místech kázati volati podle přepisu duolepsaného listu.

Připis listu, když král jest vybrán a zvolen za krále.

Službu svú vzkazují urozený pane pane, nebo velebný, neb statečný, neb múdrý a opatrný, jakož na koho slušie. Jakož tebe tajno není, že po smrti pána našeho, již pána nového dědičného, syna jeho milostí N. krále, za pána jmieti jmáme, jakož pak s tvú i jiných radú do města N., kdež jeho milost nynie obývá, posly naše ode vše země byli jsme poslali, aby o svobody a práva naše s jeho milostí, i o vsechny potreby podle artikuluov sepsaných moc jměli a jednali, kteřížto z daru Buožieho šťastně a prospěšně jsú se vrátili, a s jeho milostí vsecky potreby podle artikuluov sepsaných moc jměli a jednali⁴⁾, na miesto zavřevše, i od jeho milostí jistotu toho vzemše, vsechnu milost k vám nalezli jsú; kdež jeho milost v tejto zemi na den svatého N. v městě Brně osobně býti rácie, nám dále namluvené věci vsecky dokonati a povinnost naši také k sobě učiněnú jmieti: Kdežto žádám, i z úřadu svého prikazuji, aby na den N., — totižto čtvrtý nebo pátý den položiti napřed, nežby král přijeti jměl, — býti nezmeškal, ničiemž se nezaneprazdňuje, ani toho dne zmeškávaje, tak aby jeho milostí od nás ode všech i také tebe vsechna poctivost státi se mohla, kteráž pánu našemu hodna býti jmá a spravedlivě příslušie. Datum &c.

¹⁾ připsáno: „Olomúce neb.“

²⁾ Slova: „neb králové — přijímání“ jsou vymazána.

³⁾ připsáno: „prelátóm.“

⁴⁾ slova: „a jeho — jednali“ jsou vymazána.

Rozdiel medzi kráľom zostalým dedičným a znovu zvoleným.

Item býva rozdiel medzi páňom dedičným zostalým, ktorý po dedičnom kráľi sirotkem zostáva, a páňom voleným, akož se jest bylo stalo v letech krále Ladislava, kterýž byl dedičný pán, syn krále Albrechtuov, ale narodiv se jinde než v koruně české osirelý, dán jest v chování Fridrichovi Rakúskému kniežeti a potom Římskému králi i císaři, a ten jeho jest vydati zemiem nechťel, až země některé a zvláště Rakúšané vojensky před Nové město tu, kdež Fridrich císař byl, jsú se položili, i vydán jest jim. Tu když vydán byl, a již v Vídni panování své počínal, páni, preláti, rytířstvo i města markrabství Moravského, podle na hoře psaného způsobu, své poselství jsú do Vídně učinili, a zavřevše, do města Brna krále Ladislava požádali, kterýž tu přijev, za pána byl jest přijat, nejsa ještě Českú korunú korunován, než toliko v mladosti své Uherskú. Když pak po roce týž král Ladislav byl do Čech vzat a korunován v Čechách, tehdy páni Čeští ku páňom Moravským učinili jsú řeč skrze pána Alše Holického těmito slovy: „Páni Moravané! Učinili jste všetečně, ježto vám nepřislušelo, že jste prvě krále jeho milost do své země uvedli a za pána přijali před námi, nám toho neohlásivše, ježto my jměli jsme to prvě učiniti, a vy nás s tím čekati, jakožto úd království tohoto po hlavě jíti. Protož žádámo od vás toho nápravy, a zvláště toho, abyšte znovu, při přítomnosti naší, krále jeho milost sobě za pána vzali, neb jste vy manové koruny Českéj.“ — Páni otcové naši, uprosivše sobě potaz, poručili jsú řeč panu Vaňkovi z Bozkovic, kterýžto slovem všech Moravanuov pověděl jest: „Páni Čechové! Jakož jste na nás v přítomnosti krále jeho milosti puotku učinili o přijetí jeho milosti za pána našeho, a do země naší uvedenie, a k tomu pravíce, že bychom toho bez vás učiniti byli nemohli aneb nejměli, a nás za své many pokládajíce a úd koruny, takto všichni pravíme, že což jsme učinili, že jsme učinili slušně, řádně a právě, aniž jsme vás povinni byli v tom co čekati, ani po vás jíti, neb my učinili pánu svému dedičnému to, co jsme otcí jeho milosti a jeho milosti dedícóm slibovali, kterýž dedíc teď stojí. Od jeho mi-

losti nikdy jsme se v jeho mladých letech nedělili, ani lúčili, ale jsme se drželi, spravujíce se v řádu našem až do let jeho milosti; ani žádných pánuov jiných hledajíc, jakož jste vy to páni Čechové činili, hledajíc sobě pánuov¹⁾ a krále jiného, v letech jeho milosti mladých: jakožto knieže Albrehta Mnichovského i jiných v říši kniežat. K tomu se známe, že jsme úd koruny, a ve všem urození i v statcích i v místech, tak svobodní jako vy páni Čeští, ale nejsme žádní manové, než svobodní páni tak dobře, jako i vy, a není nám potřebie v dedičných pánuov našich nikdy v žádných slibích vás čekati, než svobodně muožem. A udaloli-by se i též jako nyní pána dedičného dočekati, též bychom jej přijali, neb vám proti dedičnému nic zavázání nejsme. Než když pán náš král jeho milost k letóm přišel, vzali jsme jeho milost, za pána jmáme a jmeti chceme, jako věrní a poddaní jeho milosti, slib jeho milosti učiníc, ne vám, ani komu jinému, ne vaší zemi Českéj, ale v naši Moravské. Protož pro taková slova, kteráž se nám od vás stala bezprávná, prosíme krále jeho milosti a vás žádáme, abyšte nám je napravili jako těm, ješto jsme nic jiného nečinili, než jako ti, což věrným a poddaným pánu svému dedičnému přislušelo.“ — Tu král Ladislav, maje Uherské i Rakúské pány, ten strk a ruoznici srovnati jest ráčil, ač o to dosti dlúho mezi stranami bylo jednáno, že pán Aleš Holický opět slovy svými ku páňom a otcóm našim mluvil jest: „Páni Moravané! Slyšeli jsme řeč vaší, z kterých příčin jste krále jeho milost za pána před námi a prvě než my přijali. I v tom jiného neznáme, než že jste to slušně a spravedlivě učinili, a my Vás za žádné many nejmáme, než za naše milé bratřie a příbuzné i dobré přátely, a poněvadž se králi jeho milosti tak zdá, aby mezi námi větších strkuov ani řečí nebylo, my se k vám ve všem rádi jmeti chceme tak znajíc, že v urození i ve všem přátelství sobě rovní jsme, a o to více mezi námi žádných nesnázi býti nejmá.“ — A tu jsú na tom oboji přestali. Ale při pánu voleném jiný řád jmá zachován býti, že když se pán volí v Praze na rathauze, a on s jednostajné vuole, ten se nese, budeli z cizie země knížetem²⁾ království Českéj, a tu na mezích Českých přísahu učiní, a když ku

¹⁾ „panuov“ přepsáno v „pána.“

²⁾ slova: „a on s jednostajné — knížetem“ jsou opravena takto: a „oní z jednostajné vuole se snesli, budeli z cizie země, má našim býti knížetem.“

Praze přinešen bude, před Prahu přísahu druhú, a při korunování na hradě Pražském třetí, a když již korunován bude, tepruov do markrabství Moravského jede, a tu po korunování a neb jináč poslaní poslové od země Moravské, srovnají se, jeho milost do země Moravské přivedú na den smluvený a jmenovaný.

O sjezdu všie země do Brna neb jinam.

K tomu dni určenému a před niem do města¹⁾ Brna všichni páni, preláti a rytieřstvo i města sjedúce se, podle obelání hajtmanova listu na hoře psaného, s poctivostí, když král k městu pojede, podál proti jeho milosti vyjedú, jakožto za jednu míli, a tak povzdál všickni s koni ssedající proti králi pěšky jíti mají, a král jeho milost také s koně ssěstí jmá, a ruky své podati, a potom slušnú a krátkú řeči a potřebnú jmá jeho milost vítán býti skrze hajtmana neb jiného pána hodně výmluvného. Potom zase jeho milost na kuoň jmá vsěstí, i páni také, a tu jeti dále k městu, kdež procesie s knězstvem jeho milosti před městem čeká, kteráž procesie jmá býti strojná. Čechové napřed, žakovstvo, knězstvo, po nich ze všech klášteruov opatové zemští, podbiskupie i sám biskup, a to což nejpocitivěji muož zřízeno býti. A ku procesí přijeda jmá jeho milost s koně ssěstí a pacem políbíti od najznamenitějšího preláta, a tu jeho milost opět od knězstva též jako od pánuov jmá vítán býti, i též od měščan, do kteréhož města jede. Tu potom knězstvo „Te Deum laudamus“ začnú, a jiná svá k tomu obyčejná spievání jdú, a král na kuoň vsede, a páni pěšky za procesí okolo jeho milosti jdú, a hajtman země kuoň za uzdu držie až do kostela svatého Petra, ²⁾ kdež kanovníci jsú. Tu opět král ssede do kostela, a po modlitbách obyčejných jeho milost do hospody své jede, a pan hajtman i páni okolo jeho milosti, jako na hoře dotčeno, a potom jeho milost ten den v svém kvasu pokojně, jakž jmieti ráci, strávi.

Nazajtrie sejdúce se obyvatelé markrabství Moravského, i jdú k králi jeho milosti, a smluvie, který čas rácie a kde vedle obyčejie starodávniého slib od pánuov, prelátov, rytieřstva přijieti. Tu přijdúc napřed do kostela, mši svatú prvé slyšie, jdú na miesto určené,

¹⁾ nadepsáno: „Olomúce.“

²⁾ „sv. Petra“ smazáno.

přijde král, a pán hajtman ode všie země jmá řeč slušnú začíti, kterak z daru Buožieho etc., a kterak všickni jsú jeho milosti, každý podle svej povahy povinnost hotov jest učiniti. Než napřed vedle starého obyčejie jmá král zemi potvrzení listem pod svým majestátem na svobody a práva dáti, a ten tu hotov jmá býti; a kanclér jej vezma, čiesti jmá přede všemi, a hledáno býti jmá, jest-li vedle starých listuov a v táž slova. A král ten list vezma svú rukú, jmá jej v ruku hajtmanu dáti, a řka: „Teď již potvrzení naše jmáte, učintež nám svú povinnost.“ A hned potom král na svaté čtení ruce své polože, přísahu duole psanú učinie.

Prísaha královská neb markrabina, kteráž udělal král Mathiáš.

My Mathiáš, slibujeme a přiesaháme na tomto svatém čtení, že vsecky obyvatelé země tejto markrabství Moravského, pány, preláty, rytieřstvo i města, bohaté i chudé, duchovníe i svěcké, vsecky spolu, i každého zvlášče jmáme a chceme při jich svobodách, rádiech a dobrých starodávniých obyčejích zachovati, ani v čem mimo spravedlivost obtěžovati, ale při právě jich a spravedlnosti je zachovati, jako pán jich milostivý a spravedlivý. Tak nám pán Buoh pomáhaj, matka Buožie i všickni svatí.

Tuto jest přepis svobod zemských, kteréž král Moravské zemi při přijímání svém dává.

My Mathiáš s Buožie milosti Uherský, Český, Dalmatský, Charvatský etc. král, markrabie Moravský, Lucemburský a Slezský vývoda, i také Lužický markrabie etc. k věčné památce věci stálé. A poněvadž předešlých lidí toto jest bylo přirození, netoliko posluhujíc sobě, ale milujíc se rovným úmyslem, sebe zase milovati, čiem více královského povýšení duostojenství, kteréžto urozeniem jasné krve bývá pohnuto a napomínáno, a zvlášče k těm, kteřížto stkvějí se povýšenější urozeností, a kteříž jsú nám přítomností svú znamenitě okazovali služby, i také minulých časuov proti nepřátelóm cizokrajným i domácím postavovali se, anobř až do ztracení statkuov, častokrát až do poniezení stáli, — abychom se k niem nachýlili slítováním, a zvlášče, že jsme prošení od ctihodného a urozených na-

šich milých: Prothazia, biskupa Olomúckého, Ctibora z Cimburka, markrabství Moravského hajtmána, Pertholta z Lipého, království Českého nejvyššího maršálka, a Jindřicha z Lichtenšteinu a z Niklšpurku, Markvartha z Lompnice, Jana Kuny z Kunstatu, Václava z Bozkovic, nejvyššího komorníka desk a práva zemských v Olomouci, Viléma z Pernšteina, nejvyššího komorníka desk a práva zemských v Brně, Albrecht z Šternberka, Jindřicha z Sovince, Karla z Vlašimě a Hynka z Ludanic, i od jiných mnohých pánův, rytířův i obyvatelův markrabství Moravského, a tak i od jiných šlechticův, i také jiných všech řečeného markrabství obyvatelův, duchovních i světských, kterýmiž jmény byliby jmenováni, pokorně a s snázností jsme prošení¹⁾: abychom jich obdarování, svobody, milosti, zproštění, puojčení, listóm, hamfeštóm, dopuštěním i všem právóm, od najjasnějších kráľův a osvícených markrabí Moravských, předkuov našich, obdrženiem, potvrzeniem a upevněni naše dáti ráčili, a jim je opatřiti, a zvláště na svobodné listy a jich potvrzení v tomto listu položené, jichžto znění napsáno jest v tato slova:

My Jiříe, z Buožie milosti Český král a markrabie Moravský, Lucemburský a Slezský vývoda a Lužický markrabie, k věčné památce věci stálej. Moravanův znamenitá ctnost a skutky jasnými stará a okrášlená urozenost, kteříž jsou kniežatóm svým, předkóm našim, s stálú vierú vždycky poslušni jsúce službu ukazovali, hodně nás hotové činie a k hotovosti přivodie, abychom pevnosti jich svobodám a jich právóm rádi a dobrovolně a dobrotivě ráčili potvrditi. Protož poněvadž osvícené kníže, a urození šlechticové věrní naši milí: Proček vývoda Těšínský, Jan z Cimburka odjinad z Tovačova, Jindřich z Lipé, Jiřík z Kravař odjinud z Strážnice, Beneš z Bozkovic odjinud z Černéhoory, Kuna z Kunstatu odjinud z Bolehlavie, Jan z Pernšteina, Vaněk z Bozkovic odjinud z Letovic, Přemek z Kunstatu, Smil z Lichtenburka odjinud z Bietova, Jan z Kunstatu přijmie Zajímač, Markvart z Lompnice, Karel z Vlašimě, Jan z Valdšteina, Štěpán z Lichtenburka odjinud z Čoršteina, Vok z Sovince odjinud z Helfenšteina, a jini mnozí páni urození, šlechticové, rytíři, panoše a zemané, obyvatelé markrabství Moravského, tak svými jmény jako

¹⁾ slova: „pokorně — prošení“ jsou vymazána.

jiných pánův, šlechticův, rytířův i panoší, i jiných všech zemanův a obyvatelův markrabství Moravského, duchovních i světských, — velebnosti naší pokorně a snázně jsú prosili: abychom zvyklého království povýšení dobrotivostí ráčili potvrditi, upevniti, ujistiti ty všecky milosti, zproštění, svobody, zvyklosti, obdarování, puojčení, listy, hamfešty, dopuštění i práva všecka, kterážto od najjasnějších kráľův Českých a osvícených markrabí Moravských, předkuov našich jim daná a puojčená byla, a zvláště tři listuov najjasnějšího krále Jana, kterýchž jsú také potvrdili šťastné paměti předkové naši: Václav, Albrecht a Ladislav, jichžto znění píše se v tato slova, — prvnie totižto:

My Jan z Buožie milosti Český a Polský král, svatého císařství na Horách obecný náměstek a Lucemburský hrabě všem vespolek království Českého a markrabství Moravského věrným, jimž znáti jest potřebné: pozdravenie a oznámení věci duolepsaných ku povýšení berly a koruny kráľovské zřízení a zpuosobenie Buožské milostivosti jsúce povýšení k tomu vrúciemi žádostmi patřieme, aby našim kráľovstvím, za našich časuov našemu panování poddaným, žádostivá svoboda přišla, nebezpečenství byla vyvarována, i také od zlostných lidí překážky jsúce obráněni pokojně seděli, sedíce odpočivali, a v pěknosti pokoje a v přibytých duofanie a časného statku v pokoji hojném požívajíc přebývali, a tak věřime, že užitečněji a spravedlivěji bude moci zpuosobeno a zjednáno býti, když právo puojčeno a puščeno bylo jednomu každému, aby před právo nebyl hnán a trápen, — to zdravě rozjímajíc všecky království našeho Českého a markrabství Moravského kniežata, duchovníe a světská, pány urozené, šlechtice, panoše, zemany, preláty, kněžie i všecky našemu panování poddané, je příznivě k sobě hrnúce, jim slibujem: že všecka jich práva, navyklosti, kteréž a která od našich jměli a jmieti zvykli jsú předkuov pevně jmieti a držeti chceme, a táž práva nepohnutá a nepřerušená zachovati, i také, aby všichni jich hamfeštové a obdarování, kteráž od našich předkuov mají, našimi pečemi byly potvrzeny (sic), a také, aby naši poddaní hojnější naší milostí poznali dobrovolenství, slibujeme, aby žádného šosu, jenž obecnú řečí berně slove, nedávali, jedině lečby se nám přihodilo manželku pojímati, neb naše děti, syny nebo dcery k manžel-

skému stavu vydávali a ženiti, tehdá od nich budeme moci berně požádati. Dále, abychom našeho království obyvatele k dobrovolným službám zbuzovali, slibujuem týmž obyvatelóm našeho království, že nikdy žádnému jinému nežli Moravčici v Moravě žádného úřadu přijíti nejmáme dopustiti, i také s obecné žádosti rodičov žádajících, aby skrze nápad na potomky jich spadlo zbuožie i úřadové, milostivě povolujem a chem: aby na děti, syny i dcery, budto na bratřie nebo jich syny, až do třetieho pokolenie, některého poddaného našeho statek jako k nám příležití spadl a přicházel, jediné lečby nějaké provinění bylo, tehdá k nám příležiti bude a do naší komory příslušetí. Také aby poddaní naši svých užitkuov pokojněji pilní byli, tu jsme jim umienili milost učiniti zvlášění, aby přes meze království našeho Českého a markrabství Moravského, k jichžto obraně kniežata a páni, šlechticové a vladyky království našeho Českého a markrabství Moravského protiv všelikému člověku postaviti se věrně slíbili, a k podmanění některé země cizokrajinné bezděčně proti jich vuoli žádným vobyčejem nebudem jich nutiti a připuzovati. Najposlěz, kdyžby se v příhodách na hoře psaných přihodilo, jakožto na korunování krále Českého, v tej příhodě jmá berně brána býti, ale více nic, než jeden lot stříbra z lánu aby byl požádán. Kterážto všecky věci, i jednu každú zvlášče, pečeti našeho povýšení kázali jsme potvrditi a ohraditi. Dán v Brně čtrnáctého dne měsíce července léta Páně tisícioho třístého jedenmécitného království našich léta prvnieho.

My Jan z Buožie milosti Český a Polský král a markrabie Lucemburský vyznáváme a oznamujeme tiemto listem všem, že jsme z markrabství Moravského a od jeho obyvateluov vzali všecky berně, kteréžto nám podle obyčeje těchto časuov zachovalého při korunování našem a při vdávání našich deer, v manželství které jsú se nám narodili až do těchto časuov dlužni byli a povinni, nebo jměli povinni býti dávatí. Vyznáváme také, že k žádnému bránie berně práva více nejmáme. Také slibujueme, že od předpověděných obyvateluov z markrabství předpověděného z příčiny takovej nebo z kterejkoli jinej příčiny, nikdy potom berně bráti nebudeme ani žádati, jediné toliko, lečby se nám některé dcery po vydání těchto spuůsobem Buožské milosti zrodili. Tehdá pro ty příčiny, totiž pro

každú z nich, kdyby k letóm dospělým k vdání přišly, a jměla některá vdána býti, potom i hned po vyjití jednoho roku obyvatele předpověděni všickni, i jeden každý předpověděnú berni po jednom lotu, totiž XVI gr. peněz z lánu každého povinni budú dáti. Slibujuem také dále, aby žádný cizokrajín žádného zámku královského nebo hradu některého nepřijímal jménem nějakého úřadu, aniž také kterýmkoli jiným obyčejem poručiti neb ustaviti v úřad nebo jeho purkrabie na kterých zámcích činiti a hradích, jediné toliko Moravčice. Dále, že dobře slušné jest, aby jeden každý při svém právě zachován byl, slibujuem předpověděné obyvatele naše ve všech jich práviech držeti pevně a příznivě zachovati, ani jich kterým obyčejem proti právu zamezovati. A ty všecky věci, i jednu každú zvlášče, my slibujuem zachovati. A na svědomie té věci tyto listy kázali jsme psáti a pečeti naší menšie kázali jsme potvrditi. Dán v Brně léta Páně MCCCXXV^o (1325).

My Jan z Buožie milosti Český a Polský král a Lucemburské hrabě vyznáváme, že jakož prvě několikrát věrní naši milí šlechticové a vladyky země naší Moravskej, tak i nyní k snažné žádosti naší pro mnohé dluhy naše, jimižto nyní obtíženi jsme, kterýchžto bez jich pomoci nižádným obyčejem mohli bychom zbýti, berni neb sebrání královské obecní nám dali jsú vděčnú hotovost z samého jich dobrovolenství, ne z práva; a my zato jim vděčnú odplatu činíce věrně slíbili jsme a slibujuem: že žádnéj více v té zemi naší dávatí berně nebo sebrání královského ani žádným jiným obyčejem bráti kážeme za našich časuov, jediné, kdyžbychom vdávali některú naši dceru, ačby která z daru Buožieho z lože pravého narodilaby se: tehdý ta, kdyžby vdání hodných let došla a vdána byla, po lotu, totiž XVI gr. pražské mince po všie zemi naší Moravskej z lánu každého berni královskú z tej příčiny bude nám slušetí vzietí, abychom z příčiny toho vdání takového žádných zámkuov našich nebo zbuožie královských nezastavovali, ani kterak mrhati přinuceni byli. A též pro korunování některého z našich synuov také tůž berni nebo sebrání královské bráti budeme moci, ačbychom kdy syna některého na království České v samém království chtěli a neb jměli korunovati. Zvlášče také slibujueme, že žádných zámkuov nebo tvrzi země naší Moravské cizokrajínóm nebo přichozím

kterýmžkoli dávati, ani zastavovati ani poručiti nebudem jieti. Ku potvrzení těchto listuov a na svědectvie naší pečeti jsme je ohradili a potvrdili. Dán v Brně druhého dne měsíce února léta Páně MCCCXXVII^o (1327).

My markrabstvie Moravskému, kteréž nemálo milujem, dobrých věcí žádajíce, netoliko starých předkuov našich svobody pevně trvati žádajíce, ale také, aby šťastnější věci jim přišly, jich poctivé žádosti a prosbě povolujeme, protož s dobrým rozmyslem a s zdravý radú našich kniežat a pánuov a věrných posluchajíce, s jistého našeho vědomie moci královskú a markrabskú markrabstvie Moravského dané milosti, sprostčenie, svobody, obdarování a chvalitebné zvyklosti, puojčenie, listy, hamfešty, odpuščenie i všecka práva od předpověděných předkuov našich daná a puojčená, — jim prosicím, i také těm, jichžto jménem prošeno jest, duchovním i světským, kteréžkoli řádu, duostojenstvie, urozenie, stavu, neboli povýšení byliby, dosvědčujem, upevňujem a potvrzujem se všemi punkty, klausulemi, články a duovody, nebo rozumy svými, jakoby všech předpověděných listuov znění slovo od slova v tyto naše listy vepsána byla, předpověděné také listy krále Jana šťastnej paměti, Václava, Albrechta, Ladislava, králuov potvrzené, jakož ty listové slovo od slova úplna nebo zjevně nahoře napsáni jsú, našiem dosvědčenie, upevněním a potvrzeniem naší moci upevňujem, a chceme i také vypovídáme, aby předpověděné všechny věci jměly plnú věčnú a neporušenú moc. A na zdržení těch věcí tyto listy kázali jsme psáti a naší pečeti královskej přivěšeniem rozkázali jsme ujistiti a ohraditi. Dán v Znojmě dne šestnáctého měsíce června leta Páně MCCCLVIII^o (1358), královstvie našeho léta prvního.

Protož my již předpověděný Mathiáš král předpověděných pánuov, šlechticuov, vladyk, rytieruov, panoší, měst nebo jiných všech řečeného markrabstvie Moravského obyvatelov, duchovních i svěckých, rozumnými prosbami jsúce pohnuti, kteříž vždycky nám hotové služby činili více, než hodnými zvykli jsme nahražovati odplatami, úmyslem rozmyšleným a rozšafným posluchajíce zdravé rady kniežat, šlechticuov a urozených našich, všechny listy, hamfešty, práva, svobody, sprostčenie, chvalitebné obyčeje nebo zvyklosti, obdarování a dopuščenie, a zvláště ty věci, kteréž v těchto listech našich napsány jsú

s jich potvrzeními, i se všemi jich klausulemi, rozumy i artikuly, na hoře úplna oznámenými, moci královskú a markrabskú markrabstvie Moravskému dosvědčujeme, potvrzujeme a upevňujeme těmito listy, chceme, aby věčně bez porušení trvaly. Tej věci k věčnému potvrzení a svědectvie tyto listy psáti a naší pečeti přivěšeniem kázali jsme ohraditi. Dán v Olomúci XXV. dne měsíce července léta Páně tisícieho CCCCLXXIX^o (1479) královstvie našich Uherského XXII° Českého XI. léta.

Připis listu svobod kněze Pavla se XII. pány.

Ve jméno Buožie Amen. Páni a zemané markrabstvie Moravského na sněmu obecniem Brněnském vydali jsú s sebo duostojného v Buoze otce kněze Pavla biskupa Olomúckého, pana Vaňka z Bozkovic, hajtmána markrabstvie Moravského, a XII. pánuov a XII. zemanuov, jakož se pořád duole jmenují, k niem jsú přidali pana Jana z Lomnice, nejvyššieho komorníka sídu Brněnského, pana Pertholta z Lipého nejvyššieho maršálka královstvie Českého, a tak jiné pány a zemany, a jim jsú mocně poručili, aby oni vezmúce předse naše práva a svobody, aby na miesto oni zjednali a zpusobili, aby v budúciech časích naši potomci v markrabstvie Moravském jimi se zpravovali. Protož my svrchu psaný Pavel, z Buožie milosti biskup Olomúcký, Vaněk z Bozkovic, hajtman markrabstvie Moravského i jiné páni a zemané napřed jmenované zjednali a ustanovili jsme a moci tohoto listu ustanovujem nynějším i budúciem pánom a zemanóm markrabstvie Moravského: Najprv, aby dsky při své moci zuostaly a listové markrabini podle obyčejuov, komužby jeho milost dal, aby mohl své dáti, komužby se jemu chtělo a zdálo za zdravého života i na smrtebné posteli; a poslové ke dskám aby svú moc jměli, jako od starodávna; a také kdyby otec děti jměl, pacholíky i děvečky, pacholíkové aby zuostali při svých práviech jako i dřieve; pakliby pacholíkové zemřeli, a děvečky zuostaly, tehdá, kteráž by zuostala a nevdána byla, aby dědily jako i dřive bylo, kromě tej, kterážby do kláštera dána byla a byla stvrzena

podle řádu a obyčejě toho zákona, ta nejmá děditi, než jmá její dáno býti do jejího života, aby se živiti mohla podle statku zbuo- žie; kterážby dcera vdána byla, a věno po nie dáno bylo, ta nejmá děditi, lečby jie co otec neb bratřie z milosti dali a toho dskami potvrdili, a neb dluh zapsali. A jestli žeby kto a neb někteří zme- škali se dskami neb listem markrabíným aneb posly ke dskám, jako se svrchu piše, tehdy takové zbožie na bratra spadnutí jmá, a jestli žeby bratra nebylo, tehdy na bratrovy syny podle svobod, a jestli žeby která bez otcovy neb jiných přátel vuole za muž šla, to bud zachováno podle toho, jakož od starodávna bylo. Tomu na svè- domie a na potvrzenie a lepšie jistotu my svrchu psaný biskup, hajtman, páni a zemané své pečeti přivěsiti kázali jsme k tomuto listu. Dán v Brně od narození syna Buožieho tisícieho CCCCXXXVII^o (1437).

Tuto již o vzdání hajtmanství hajtmana.

Potom pan hajtman, těch všech věcí dovedá, jmá hajtmanství vzdáti, a vedle jiných pánuv jako jiný pán zemský slíbíti, kdež král jeho milost die: Nuže, již se vám stalo od nás všecko, což se státi jmélo, abyšte nám též i našim erbóm slíbili poddanost, poslušenství, jako naši věrní poddanie. Tu všickni řeci mají, že rádi. A tak páni po starších, též preláti, i rytieřstvo mají k jeho milosti ruce přistúpiti a každý slíbíti; a kteřížby ruky jeho milosti dojiti nemohli, mají každý dva prsty zdvihnutí a hlasem řeci: že slibují jeho milosti podle jiných věrnost a poslušenství. A s tím jeho milost do hospody provoditi mají poctivě jako pána svého.

O radě zemské, kterúz sobě král vybrati muož.

Potom, když se jeho milosti králi bude zdáti, jmá a muož z pánuv i z rytieřstva, jakž rácie, sobě lidi hodné k radě a do rady přijiti a zemské dobré opatřiti, kterýmžto do rady jest přísaha taková:

Přísaha do rady.

Každý dva prsty zdvihna s odkrytú hlavú: Slibuji a přísahám pánu Buohu, matce Buožie i všem svatým a najjasnějšiemu etc. pánu mému milostivému, že chci k dobrému raditi, spravedlivost velebiti, křivdu tupiti, a pokudž najdéle muož můj rozum stačiti, radu svú věrně jeho milosti praviti a oznámiti, co mi se lepšieho zdá, a tajnost rady zachovati. Tak mi pán Buoh, matka Buožie i všichni svatí pomáhajte.

Potom hned jmá napřed jednáno býti o hajtmana, a tím země aby opatřena byla. A hajtman jmá býti pán té země, na statku dosti maje a zachovalý, a on pán hajtman, aby jměl o čem zemi spravovati, jakož se duole přiepis listu na úrad jeho i torgelt dále oznámie a najde, a hned jmá k úradu svému přísahu králi a zemi takovou učiniti:

Přísaha hajtmanu k úradu.

Slibuji a přísahám najjasnějšiemu etc., i všie zemi¹⁾ markrab- stvie Moravského, že chci a jmám úrad hajtmanství spravedlivě vésti a spravovati, chudému i bohatému v něm spravedlivě činiti, pravdu velebiti a křivdu tupiti, jednomu v tom mimo jiného nechietí se slíbíti, než ten úrad věrně na sobě jmiati, jakož ten úrad od sta- rodávna za právo jmá. Tak mi pán Buoh etc. A když se ta přísaha stane, král země jmá všem vuobec přikázati, aby jeho všichni po- slúchali, a k jeho úradu příslúšeli, a jeho poslušni byli, a tak uči- niti mají a řeci: že rádi. Také jmá jeho milost král hajtmanu list dáti pod majestátem svým, zvláště pro spolky, mocnosti své a jiné potřebné věci, jakož toho tuto duole přiepis jest, jak býti jmá. Též také jestli žeby Buoh neuchoval hajtmana, jmá se jemu též státi i jiného s radú panskú dáti. Co pak hajtmanu země slušie, to se všecko duole najde.

¹⁾ Počátek přísahy této v pozdějším čase, snad v roce 1515, byl takto opraven: „Ja N. slibuji a přísahám pánu Bohu, matce Boží, všem svatým i všem stavóm markrab- stvie Moravského, že chci etc.“

Přepis listu na hajtmanství.

My Václav z Buožie milosti etc., známo činíme etc. Aby šlechtici, páni, rytíři, panoše, zemané, přebývající obyvatelé a poddané markrabství našeho Moravského věrní, milí, kteréhožkoli stavu, povýšení a nebo povahy byli-by, bez naší přítomnosti, bez užtku potřebné opatrnosti nezuostali, ale raději v utěšeného pokoje rozkošném veselí šťastně odpočívali; My z viery a z pravé dovtipnosti urozeného Petra z Kravař a z Strážnice, věrného našeho milého, nepochybnú duostojnost majíce zvláštnieho duofanie, jej Petra v účastenství naše pečlivosti zvolivše, jemu ne skrze omyl aneb neopatrnost, ale s dobrým rozmyslem a s zdravým kniežat a šlechticuov a věrných našich radú, předpověděné markrabství naše Moravské s jeho obývajícími obyvateli všemi, tak duochovnými jako světskými, od bezpráví, útiskuov a kvaltuov kterýchžkoli k zřízení, obhajování a spravování, — poručili jsme, a jej markrabství našeho Moravského hajtmanem činíme a ustavujeme hlavniem a najvyšším do libosti naší královské velebnosti, dávajíce jemu o všem plnú svobodu a všelikú moc, každé a všeliké pře a žaloby v předřečeném markrabství našem Moravském k sobě přijeti, konati, rozdělovati a končiti, a každému, tak bohatému jako chudému, plnú a dostatečnú spravedlností posluhovati, jakož jeho dovtipností najlépe a najužitečněji a najslušněji zdáti se bude puosobiti, kromě při, k naši komoře královské příslušejících, — kterýžto již řečený Petr s statečným rytířem Oldřichem, předřečeného markrabství podkomořiem, a neb ktožby tu v tu dobu podkomořiem byl, věrného našeho milého radú a pomoci jednati, konati a věrně končiti budú jmieti, — pevné a vzácné majíce a jmieti chtěice, cožkoli skrze předřečené Petra a Oldřicha podkomořieho a neb podkomořie, kteřížby ty časy byli v předpověděném markrabství našem, jakož se svrchu píše, rozeznáno a zavrieno bylo-by, jakobychom sami přítom byli osobú naší. Všelijaké ovšem a každé zvlášče postupování zbuožie a sstupky nebo spolky řečené, před již jmenovaným Petrem hajtmanem Moravským učiněné, jakoby před naší velebností královskou se staly, až do najprvnějšího desk markrabství našeho Moravského otevření a vepsání zvyklého však obdržeti jmieti budú všelijaké mocnosti pevnost. A pro-

tož prikazujeme všem vuobec a každému zvlášče, šlechticóm, pánom, rytieřóm, panošiem, zemanóm, obývajícíem, obyvatelóm a poddaným řečeného markrabství našeho, kteréžkoli povahy byliby, věrným našim milým, tímto listem pevné a přísné, aby oni v každých přech svých, potřebách a jednání k předřečenému Petrovi, jakožto hajtmanu jich, bez naší přítomnosti útočišče a zření jmieli, a k němu o své obhajování a obranu hleděli, i v jiných věcech, kteréžby předřečenému markrabství našemu k dobrému stavu a upokojení i potřebnosti a pokoji zřeli, tolikrát, kolikrát by toho potřebnost času žádala a potřebovala, našim jménem bez odporosti všelijakých poslušní byli a se přičinili tak dlúho, dokudžby on v již řečeném markrabství ¹⁾, úřadu bylby. A ktomu aby předřečený Petr již jmenovaným markrabstviem našim vládl, a je s jeho zemaný a obyvateli, jakož se svrchu píše, tím pokojněji řiditi, zpravovati a obhajovati mohl a moc jměl: jemu s dobrým rozmyslem a s našim jistým vědomiem osm set hriven Moravských s dvaceti drejlinky vína na pomoc k již řečené jeho zprávě a zřízení uložili jsme a tímto listem uležujem milostivě, aby on od řečeného Oldřicha podkomořieho, a neb ktožby na ten čas podkomořiem byl, kterýž také činze, platy, duochody, berně, sumy a lozunky nám po poctivých opatiech, abatyších i jiných klášterích, miestech nahoře jmenovaných, vybierati jmá, — a v svú moc jménem našim jmá polovici na svat. Jiříe, najprv přiešti, a druhú polovici na svatého Havla, hned potom přieštieho, s dvaceti drejlinky vína na již řečená a každá zvlášče léta, dokudžby on v již řečeném úřadu hajtmanství byl, k zdvihání a brání v celosti a úplně bez všelijaké překážky. Toho listu dániem pod majestátem království našich Českého padesátého čtvrtého léta a Římského XLI.º

O hajtmanu.

Slušie věděti, že z tohoto připsu, kterýž jest v registřích v České kancelári, hajtman jmá moc nade všemi právy i súdu komory jeho milosti spolu s podkomořiem. Ale práva jsú v zemi rozličná, jedna jesto slušie k dědičným zbuožiem; druhá k manuskému právu markrabinu, biskupovu, jakož se v tom duole oznámie;

¹⁾ Rozuměj: „hajtmanství.“

třetí duchovní; čtvrtá městská; pátá o služebné věci. Protož by-
lolyby se odvoláno buď z markrabina manství, neb jiného, a komu
se od koho z sauseduov co děje, neb v jiném právě sedícím a
k tomu právu nepříslušejícímu křivda by se dala: jmá moc hajt-
man toho k tomu připraviti, a k kterémuž právu to příslušie, to
súdití podle práva toho; nebo znamenitě odvolání z práva Brněn-
ského jinam nesvěděl než na podkomořieho. Ale nejmá hajtman
žádného práva v súd jiný vťahovati, než v kterém začato jest, a
podle toho práva, jinak by se právo každé buď manské, duchovní
neb městské rušilo. A protož tu přitom slušie opatrnost a zvy-
klost hajtmána, neb jest on nade všechny úřady, jako ten, drže mar-
krabino místo.

Zpráva hajtmána o spolcích.

Hajtman muož spolku podati na jakovžkolvěk statek, kterýž na
dědictvie jest, buď mnoho neb málo, kromě manství, a ten se takto
a tiemto pořádem dieti jmá.

Item, když hajtman koli jest v zemi, a v mezích markrabství
Moravského, tu přijde pán neb zeman před hajtmána, a jmá říci:
„Pane hajtmane! Prosim, rač mi spolku přiti na zámek, město neb
ves,“ — jmenuje jménem, kteréhož se jemu zdá, a kterak mu říkají, —
„chci přijíti Petra neb Jakuba,“ — a neb kohož jmenuje na jmeno-
vané zbuožie, — „a na to na vše, k čemuž já tu a neb kde jinde
právo jmám, a neb ještě jmieli budu.“ Hajtman odpovie: „Kde
to zbuožie jmáš, ve dskách-li, čili kterak jinak, jmá-li v tej vsi kto
také co více?“ On odpovie: „Že jmám ve dskách neb nejmám,
žádný jiný než já sám,“ — pakli jmá kto tu, ten jmá tolik a tolik.
— Tu hajtman odpovie: „K čemu ty právo jmáš, na toť já spolku
přeji,“ — prosíc pánuov, ať jsou poslové ke dskám. — Tu ten dvů
pánuov zemských hospodáruov prosí a říka: „Milý pane Markvarte
a pane Jane Kuno, prosím račte poslové ke dskám býti.“ Ti dějí:
„Rádi, pane hajtmane, kážeš-li a rozkazuješ-li.“ Kterýž die: „Káži.“
Tu hned spolek napíše tiemto způsobem.

Tiemto způsobem spolkové mají býti.

Václav z N. přijal na pravý spolek Mikuláše a Petra na ves
Súhrady i na to na všecko, což jmá a neb jmieli bude, a neb k če-
muž právo jmá. Poslové ke dskám Markvart z Lompnice a pan Jan
Kuna z Kunstatu a na Hodoníně. Ale jmá znamenáno býti, na kterém
hradě a neb městě a neb vsi ten spolek se stal, a kterého léta a který
den, a kterému to právu příslušie. Také jmá vědino býti, že spol-
kové od hajtmána dáti se nemohú, když král a pán v zemi jest
Moravskéj, než před samým králem dieti se mají, ale proto v táž re-
gistra hajtmánova vepsáni býti mají. Také když hajtman z země jest,
v přes meze v jiné zemi, žádného spolku žádnému dopřieti nemuož,
by pak i všichni páni Moravštie přitom byli. Než přihodilolyby se,
a jaká potřeba spolku byla, a byl hajtman blízko mezi Moravských,
muož vjeti přes meze do země, do některej vsi neboli městečka a na
pole u vsi, a tu spolku přieti. Než král a pán země ten muož v
zemi i z země, by pak i za mořem byl, spolku přieti, když ráčie posly
též k spolku daďuce a hajtmánu psáním svým oznámie. O spolcích
duole se více najde.

O úřadu hofrichtěře.

Má král jeho milost hned tu také při přijímání svém za pána
manóm svým hofrichtěře udělati, a dáti člověka dobrého, pána za-
chovalého, kterýž na manství jmá; kteréhož přísaha taková jest:

Přísaha hofrichtěři.

Slibuji a přísahám najjasnějšímu etc., že chci úřad hofrichtěř-
ství spravdivě vésti, chudému i bohatému v něm spravdivě činiti,
pokudž najdál muoj rozum stačie, pravdu velebiti a křivdu tupiti, a
mimo to žádnému se líbiti nechťieti a proti jeho milosti věrně se
jmieli, a na nápady a jiné věci k úřadu mému příslušné se ptáli.
Tak mi pán Buoh etc. ut supra.

Ten hofrichtěř jmá moc: přísahy bez přítomnosti královskéj od

mannov přijímati, registra jich jmieli, súdy manské osazovati, nápady k sobě přijímati, jakož o tom manské knihy duole ukazují; a manská přísaha taková jest:

Přísaha manská.

Já N. na tom přisáhám, že chci věren a poddán býti najjasnějšiemu etc., a jeho milosti dědicóm, králóm Českým a markrabíem Moravským, a jich milosti dobrého raden a pomocen býti, dobrého dopomáhati, zlého vystřihati a jako věrný a poddaný man k jeho milosti se zachovati. Tak mi pán Buoh pomáhaj, etc.

O úřadu podkomořieho.

Když jeho milost opatřie stavy rytieřské, dědičné i manské, a řád pánuov a rytieřstva, jmá jeho milost také opatřiti řád duchovní i městský, kteříž slovú komora jeho milosti, preláti a města, a těm také jmá dán býti úředník, kterýž slove podkomořie, a ten muož býti z panského a neb rytieřského řádu, člověk hodný, kterýž komoru jeho milosti tu zpravovati, užitky jeho milosti bráti, z nich počet činiti a vydávati vedle jeho milosti vuole. Ptáti se také jmá na jeho milosti duochody a oznámiti nápady, a na místě jeho milosti jich dobývati súdem neb jiným slušným během; sám také jmá komoru jeho milosti súditi, spravedlivě jiným od nich činiti, v tom zvláště, co ku právu zemskému nepřislušie a v mezích městských jest.

Ten také úředník, jest-li pán, místo své mezi pány jměj, jakož jeho léta jsú, se zachovaj; pakli řádu rytieřského, také vedle toho se zachovaj; a když na sněmích jest a při obecních jednaníe, co se jedná obecného dobrého, nenie-li pán, s preláty a městy jmá pode pány s jedné strany seděti na pravé straně, a zemané na levej straně pánuov. A když se rozjímá věc která v radě, a vystúpení potřejuje, jmá s preláty a s městy vystúpiti, a o to se poraditi. Jakož páni sami zuostávají, též také rytieřstvo samo vystupuje; a zase se všichni sejdúce, páni první hlas a radu svú mají pověděti; po nich

rytieřstvo druhý hlas; pak on podkomořie po nich s preláty a městy třetí hlas; a každá strana jmá věrně raditi, což muož najlépe pověděti radú, a srovnajíc bez rozdieluov, toho sobě, na čem se ustanovie, mají věrně pomáhati a ruoznic v se žádných nedopúšćeti. Také když pře která jest králova neb markrabina, a se súditi jmá, podkomořie, by pak i pán byl, jmá od pánuov z rady vystúpiti; též také když se koho dotýće, ježto k komoře královskej přislušie, nejma mezi pány podkomořie býti, ale vedle nich státi a jich pře věsti. Proto jest o tom úřadě tak mnoho tuto vypsáno, aby potom v jiných věcech jimi jiné zaneprázdněni nebylo.

Přísaha podkomořieho taková jest:

Já N. slibuji a přisáhám najjasnějšiemu etc.¹⁾, že úřad podkomořstvie chci spravedlivě věsti, chudému i bohatému, duchovnímu i světskému spravedlivě činiti, pokudž muoj rozum najdál statčie pravdu velebiti, křivdu tupiti, na jeho milosti nápady se ptáti, sic vsecky jiné věci k tomu úřadu podkomořstvie přislušné věrně a právě k jeho milosti dobrému a poctivému zpravovati. Tak mi pán Buoh pomáhaj ut supra.

A když již úředníky jeho milost zpravie, král a pán země, ráčí-li, muož jíti mezi obec na rathauz neb na jiné místo, kdež obci býti rozkáže. Ale král Ladislav, král Jiřie i král Mathiáš v Brně na rathauzi osobně býti ráčili. Tu měščané a obec mají jeho milosti klíče od města položití a dáti, a komuž jeho milost poručie, jmá k obci mluvití, na nich holdu a slibu žádati, kteříž všichni dole stojíc mají učiniti, a každý dva prsty zdvihnutí a přísěci přísahu duolepsanú. Po tej přísaze, ráčí-li jeho milost konšely nové saditi a neb starých nechati, to při vuoli jeho milosti jest, přijma přísahu od nich konšelskú, kterúž oni na rathauzi sepsanú mají. Tej tuto není potřebí psáti.

¹⁾ Příležitost skládání přísahy podkomořieho, bezpochyby v r. 1578, připsána byla tato slova: „Nejjasnějšiemu knížeti a pánu panu Rudolfovi druhému, Římskému císaři, Uherskému, Českému etc. králi, markrabí Moravskému.“

Přísaha obci městských v markrabství Moravském.

Slibujem a přisaháme pánu Buohu, matce Buožie i všem svatým a najjasnějšímu etc., a jeho milosti erbóm a dědicóm pravé a dědičné človečenství a hold, vieru a upřímnost, poddanost a poslušnost, a jeho milosti úředníkom, cožby nám s jeho milosti vuole, k jeho milosti dobrému, jeho milosti jménem rozkázali, k tomu jeho milosti dobré přivoditi, zlé odvoditi a ve všem se v tom tak zachovati, jako na lidi městské věrné a poddané pánu svému sluší zachovati. Tak nám pán Buoh etc.

Pakliby jeho milost sám tu neráčil osobně býti, ale poručie to k jednaníu podkomoří svému, a neb by pak tak skůro podkomořího nebylo, ale komuž by se jeho milosti zdálo, aby to tak, jakž se píše, na jeho milosti místě zjednal, a tak dále do jiných měst muož rozeslati, kohož se jeho milosti zdáti bude. Tí také v každém městě tak učíte, a hold tímž obyčejem přijmete na královském místě.

Kto zemi bez pána zpravuje.

Jakož napřed dotčeno jest, dokudž také země bez pána jest, a neb pán dědičný let nejmá, zemská práva stojí při svolení obecném, kohož sobě za hajtmána vezmú, a kohož podkomoříem ustavie; všichni také pána země budúcieho poplatky, což nad úřad a sic slušné zemské útraty zbude, buďte kladení a jeho milosti chování, a každý, ktož je vydávati jmá, neb jimi vlásti, opatř se, aby z nich pánu budúciemu počet učinil a zpravil se. Také všickni úřadové, ačby kteří v osíření země byli rozdáni, v přijetí pána buďte sliby i přísahami, jakož na který slušie, obnoveni; též spolkové potvrzení listem a majestátem, též také všelijaké osoby svobod, jakožto klášteračov, měst i jiných vedle jich privilegii buďte potvrzeny.

Že markrabství Moravské svobodné jest.

Item, rozumíno býti muože z těchto starých svrchupsaných obyčejnov, že země tato byla vždycky svobodná, jakžkoli jest od krá-

lovství a koruny své padla, a žádnému pánu ani kteréj zemi podmaněna nebyla. Neb páni, rytířstvo a preláci žádných přísah pánu svému nečinie, též jako Čechové, než prostý slib poddanosti a poslušnosti, ani žádné jiné zemi, než tomu pánu a dědicóm od něho rádně pošlým, a to v zemi svéj Moravskéj a nikdiež jinde, a místa též, krom přísahy podle obyčeje jich. Také práva svá země jmá svobodná beze vsi překážky pána svého a všelijakého odvolání, ani k císařově milosti ani k svému vlastnímu pánu; jakož se o těch práviech duole šíře psáti bude.

O zámčích markrabíných.¹⁾

Také zámčí, kteřížby byli markrabštie a po pánu země osířeli, jakož jich nyní málo zuostává, nebo králové a markrabie naši, neráčie na se hleděti, v rozličné je zástavy uvodie, z milosti své jimi poddané své darují; ale za hajtmánství pana Jana Tovačovského ješče někteří byli jsú, jakožto hrad Špilberk. Tu hned po pánu země mají úředníci zámčív markrabských obesláni býti, a s těmi zámky hajtmánu, kteréhož země zvolí, a pánóm jich zstúpiti, a páni těch zámkuov těm úředníkóm svěřiti muož, neb komu jinému jich milosti zdáti se bude; jakož pak byl Špilberk sstúpen po smrti krále Albrechta, a ten z vuole panské byl sstúpen a dán k chování a poručení měščanóm Brněnským, a na to jim jich lozunk scházal. A když král Ladislav za pána byl přijat, hned jeho milosti v moc postúpen, a jeho milost úředníky své z pánuov na něm jest zdelal; též i král Jiří. Protož jmá se při pánu země o to pilně starati, aby zámčí markrabštie tak zavazování byli, a na nich úředníci, jakož svobody ukazují, aby potom země po páních smrti o to zmatku nejměla.

²⁾ Když se nahořepsané věci o přijímání krále již tak k chvále Buožie a k zemskému dobrému dokonají, pán země jmá se starati o práva země a puščení jich, a jmá se pláti najprv na úředníky zemské, kteříž na právě seděti mají, neb bez práv a toho zřízení

¹⁾ Připsáno: „Komu úředníci zavazání býti mají.“

²⁾ Jakožto úřad jest připsáno: „Úředníci a panskú radú mají usazeni býti.“

jiné za nic nestojí, aniž jest trvané: — napřed na pány komorníky, sudie, obnovení práv, na písaře zemského, aneb ačby který nebyl, s panskou radou¹⁾ jej usaditi; jmá se jich také ptáti, majli oni také své menšie úředníky²⁾, sudie, písaře, jakož jest obyčej starodávnie, také purkrabie Olomúckého i Brněnského³⁾. A to zřídě jeho milost, jmá opatřiti sám skrže se a neb hajtmána svého, aby práva zemská provolána neb puščena byla, chudému i bohatému k spravedlivosti.

4) Než obyčej jest, jakožto svobody ukazují, že berně pánu země starodávna se dáva při přijímání jeho za pána, i maji se všichni obyvatelé s jeho milostí umluvit o berni zemskou obyčejnou ku pomoci jeho milostí podle svobod, aby i ochrana těm dostatečnější ku právu býti mohla, i jeho milost své potřeby k lepšímu svému s dostatkem jednal. K kterejžto berni vybíránie výběrčí maji se dáti a ji provolati, aby jim nešena byla. Tu vyberúc maji počet z nie jeho milostí učiniti a jeho milostí jie vydati, a jeho milost s nie učiti, což se jeho milostí líbiti bude, a dokudž na nie sedú, maji z nie ztravu jmiati a pro písaře z každého poddymie jeden halér⁵⁾, a kdyžby k zavazování⁶⁾ přišlo, nemají více bráti, než po II. gr. drobných od dobytka velikého, koní a krav; a menšieho, jako ovec i svinie, po I. gr. též drobných. Pakliby kto odboj učinil, ten jmá na milostí pána země býti s hrdlem i s statkem jedniem z toho.

7) Ale nalezá se v mnohých přičinách pamět, že když se páni země v tuto zemi uvazovali, že mnozí se z pánuov zprotivovali a jich podniknutí nechtěli, až mnohé k tomu i mocí pripravovati museli pány i země. I jest náleženo proti tomu lékařství, že obecný zápis neb lantfrid se dělá, a ten se královskou a panskými pečeti i rytierstva i prelátuov i měst utvrzuje, pro takové vytržené lidi i pro ty, kteří by je zastávati neb fedrovati v čem chtěli, aby nemohli. Protož

¹⁾ přips. „a rytierstvo.“

²⁾ přips. „komorník.“

³⁾ Slova: „také — Brněnského“ jsou vymazána.

⁴⁾ Což titul jest připsáno: „O berni, která se zachovává.“

⁵⁾ „halér“ přepsáno v „peniez.“

⁶⁾ přeps. v „zajímání.“

⁷⁾ Jakožto titul jest připsáno: „Z kterých přičin lantfrid se dělá.“

pánuov země jest to jich panování najjistě utvrzení takový zápis obecný, kteréhož jsem teď připsal položil; a po témž králi Václavovi všickni králi také lantfridy dělali.

Přiepis listu lantfridního za krále Václava.

My Václav z Buožie milostí král Římský a Český etc., po vše časy svaté říše rozmnožitel, Lacek z Kravař, svrchupsaného krále hofmistr a starosta země Moravské, Konrad biskup Olomúcký, Johannes hrabě z Hardeka, purkrabie Majdburský, Oldřich z Hradce, Heralt z Kunstatu, Jan z Hradce, Vilém z Pernšteina, Henrich z Lichtenšteina řečený z Niklšpurka, Jan z Lompnice, Petr z Kravař seděním na Strážnici, Hynek z Lipé, Albrecht z Cimburka odjinud z Tovačova, Vaněk z Bozkovic řečený z Črnéhory, Albrecht z Šternberka odjinud z Lukova, Jindřich z Kravař seděním na Plumlově, Jiřík z Kunstatu, Předbor z Cimburka odjinud z Křiedla, Proček z Kunstatu řečený z Lisic, Jan Puška z Kunstatu, Heralt Puška z Kunstatu, Beneš z Kravař odjinud z Plumlova, Bozkovec z Brandýsa, Vilém Zajíc z Valdeka seděním na Židlochovicích, Jan Ptáček z Piršteina seděním na Polné etc. Vyznáváme, že jsme tyto duolepsané věci takto smluvili a zjednali:

Najprvé, aby žádný žádnému mocí, duchovnímu, ani světskému v Moravské zemi nepřekážel ani ven z země, než aby právem hledal a na právě dosti jměl. A toho jmá hledati právem zemským před královú milostí, a na jeho místě před jeho starostú a před pány země Moravské. Pakliby komu co ven z země škodilo, to aby vznesl na královú milost neb na jeho starostu a pány Moravské, aby se jemu stalo rovné; pakliby se jemu státi rovné nemohlo po tom našem obeslání, tehdá jemu králova milost, starosta, biskup i páni Moravští pomoci i raditi maji, aby se jemu rovné stalo; ač on ten potom ven z země co učinie, tiem lantfridu nezruší. Pakliby kto přes to překážel a které války činil, nebo která mocí v zemi jimal nebo bral nebo jeho bezprávne dobyl, a nechtěl na právě dosti jmiati, aby jemu to za bezprávie položeno bylo, a králova milost, starosta se všemi pány maji k němu jako k bezprávnieku a jako k zemskému zhůbeci.

Také, jmá voláno býti po všech místech zde Moravských, králových, biskupových i také panských, kdežby kterého našli,

ještoby zemi hápil neboli hubil, nebo které bezprávie násilně komuž-kolvěk učinil, buď duochovníemu nebo světskému, aby k němu popraveno bylo jako k zemskému zhůbci.

Také, byliliby kde v zemi bráno, aby toho braného žádný nekupoval, ani v městech ani ve vseh, pakliby kto co kaupil, aby to zase darmo navrátil, a k tomu, aby pán jeho k němu popravil.

Také, kdežby ti byli, ještoby ležali v městech neb v městěčkách nebo ve vseh, nemajíce pánuov svých zde v zemi Moravskej, a hleděli snad lidského neštěstí, aby ti stavování a jímání byli jako zlí lidé.

Také, ktožby přechovával ty, ješto v zemi škody činie, a byl královú milostí, nebo jeho starostú, neboli pány Moravskýmí obeslán, aby ty jisté zhůbce stavil; pakliby toho neučinil: tehdá, bylly-by pán nebo vladyka, aby panského neb vladyckého řádu nejměl, a právo své panské nebo vladycké aby ztratil, a víc práva žádného aby nejměl, a k tomu, aby k němu popraveno bylo, jako ke zlému.

A zvláště, aby všecky silnice byly svobodné, aby chudý i bohatý jimi mohli jeti i jíti, bez škody své potřeby jednatí, tak aby žádný pro žádnú nepřízeň na nich nepřekážel. Pakliby kto komu na nich překážel, aby jemu to bylo za zlodějstvo položeno, i k němu popraveno.

Item, také laupilliby kto a brál komu lúpežně na cestě neb jinde kdež kolvěk zde v zemi, a pokřik po něm byl, neboli nebyl, kamž by se ten kolvěk obrátil, na které hrady, tvrže nebo místa s tím laupežem, cožby vzal, kdežby kolvěk s tím nalezen byl, buď jeden nebo jich více, tu mají žádati ti, jichž jest to, aby bylo ven vydáno to, což jest vzato, a těm aby bylo vráceno, čiež jest; a jmá nad nimi popraveno býti tu, kdež budú nalezeni, jakož na zlé slušie. Než chtěliliby úředníci královi neboli starostovi je mučiti, aby se více zlých doptali, jmá jim toho přiti ten, ktožby byl toho hradu, města neboli tvrže pán. Pakliby ten jistý, jehožby hrad, město neb tvrž byla, nechtěl jeho ani toho což pobráno jest vydati, ani nad tím zlým popraviti, ani jich dáti mučiti, ten jmá hned psán a vyvolán býti, a jmá nad niem jako nad zlým člověkem popraveno býti.

Item, také budeli ztracen který hrad, město neboli tvrže kterakž-kolvěk, buďto královy milostí, starosty, biskupa neboli pansky neb

kteréhožkolvěk zemanína zde v Moravě, tehdá i hned králova milost, starosta, biskup, nechtělily tu sám býti, ale mají poslati své úředníky a svú moc; a páni všichni, ješto jich pečeti jsou při tomto listu, mají k tomu hradu přiléci k městu neb k tvrzi, nebo svú moc poslati a jeho dobývati královým nákladem a stravú lidskú a konskú obyčejnú, a odtud nikam nemají odjížděti, jeližby dobyli prvé, neb dokudž-by se králově milostí neb jeho starostě a pánóm zápodobné zdálo; a když toho dobudú, tehda jmá postúpeno býti tomu, čiež jest bylo.

Také, laupilliby z svého hradu, města neb tvrže, a neb lúpežníky přechovával, tehdy králova milost, starosta, biskup, nechtělily tu sám býti, ale mají poslati své úředníky a svú moc, a páni, jenž jsou psáni v tomto listu, jakož jest dříve řečeno, mají přiléci i hned bez prodávání k tomu hradu, městu nebo tvrzi a neb svú moc poslati; a tu pánóm, jich lidem i koňóm jmá králova milost stravu i potřebu obyčejnú dáti, a odtad nikam neodjížděti, lečby prvé dobyli toho, a neb dokudžby se králově milostí, starostě i pánóm zápodobné zdálo. A když ten hrad, město neboli tvrž dobytá bude, jmá na králova milost spadnutí, a ten z toho hradu, města neboli tvrže muož učiniti, což rácie, jako pán země Moravskej. Pakliby ten hrad, město nebo tvrže manství královo bylo, biskupovo nebo jiného pána z těch, ješto jsou jich pečeti při tomto listu: tehdá králova milost jmá pánóm i jich lidem i koňóm potřebu a stravu obyčejnú dáti a té potřeby, ješto slušie k dobývání dobytí. A když podle toho běhu, jakož svrchupsáno jest, hradu, města neboli té tvrže dobudě, tehdá jmá králova milost tomu postúpiti, jehož manství bylo.

Item, byllyby kterýž pán, rytier neb panoše, ješto by zde v zemi usedl, ještoby s královú milostí, biskupem neb starostú a se pány v tomto zápisu nechtěl státi ani toho ustanovení držeti, a přes to chtěl proti těmto zápisóm v zemi co škoditi a které zámky dělali, ten nejmá žádného panského práva jmieti aniž se mají páni jeho držeti, ale jmá beze cti býti, a kdežby jeho dosáhli, tu mají k němu popraviti jako k zlému, a to což jmá, v to se jmá králova milost nebo jeho starosta uvázati.

Také všickni svrchupsaní jmáme a slibujem dobrú vierú ten

svrchupsaný lantfrid do pěti let od dání listu tohoto držeti, a k tomu věrně aby držán byl pomáhati ve všech kusích, jakož se svrchu píše. A jestli žeby z nás svrchupsaných kterého pečet nedošla, buďto jednoho neboli více k tomuto listu, tiem tento lantfrid v žádné věci nejma zrušen býti, než jma v svej plnej moci zuostati, jakoby všech pečeti přivěšeny byly. Také bylliby který pán, jehož jméno v tomto listu není posazeno, ještoby svú pečet potom k tomuto lantfridu chtěl přivěsiti, to jma také mocno býti, jako nynie přivěšena bylaby, a jakoby prvé jméno jeho napsáno bylo.

A těch všech věcí na potvrzení pečeti naše s vědomiem našim přivěsili jsme k tomuto listu, jenž jest dán v Brně léta od narození Buozieho počítajice MCCCCXII^o léta ten den na hromnice hodu matky Buozie.

Kterak se práva zemská provolávají, a takto mají zřizena býti.

Item, najprvé když král neb markrabina milost a neb páni a země ku právu přistúpiti chtějí, jma voláno býti po všech městech, městečkách i tu, kdež se kteří trhové dějí: že král i páni svolili se právo propustiti a póhonové že mají jíti, a to tak, jakož se jemu cedule dá od pána hajtmána, že všem oznamuje, kterak z vuole krále jeho milosti, pana hajtmána, pánuov, práva zemská puščena jsú, a ku póhonóm zasezeno bude den tento etc. Protož jma-li kto co při tom právě činiti, muož puohon vzieti etc., a hned týž týden opěť v trhový den v městě Brně také býti jma týmž obyčejem provoláno, a tak po třikrát v každém těch měst po tři téhodni a po tři trhy.

Který den po provolání má se zasésti k puohonóm.

Z příčin hodných jest zuostáno a ustaveno, aby hned po třetiém provolání najprv v městě Olomúci ku póhonóm aby zasezeno bylo v purkrabieho domě, ale již nynie vzali sobě v obyčej u písaře¹⁾,

¹⁾ slova: „v purkrabieho — písaře“ jsou vymazána.

a to v pátek prvnie po provolání třetiém, a hned druhý pátek v Brně, a tak po tři pátky v Olomúci vždy ve dvě neděli, a vždy po tři pátky v Brně, druhý pátek po Olomúckém pátku; aby bylo na póhonech sedieno v obú městech po šest pátkuov pořád zběhlých. A z té příčiny nejdá póhonové v jedny pátky i v Olomúci i v Brně, aby ti z Olomúckého kraje, jmeliliby koho z čeho pohnati, póhonného pátku nezmeškali v Olomúci, a jmeliliby kto též z Brněnského kraje co v Olomúci činiti, aby z svého kraje póhonoov nezmeškali. Po těch šesti pátcích jest puohon slunceňý, ten se čtvrtý pátek děje; o tom se také duole oznámie.

Kto póhony zasésti mají.

Póhony zasésti mají v Olomúci komorník, sudí, též menší písař, totiž menší úředníci. A při nich jma býti purkrabie Olomúcký a¹⁾ písař zemský, mají registra póhonná udělati a puohony v ně vepsati, a každého puohon, jakž dá ceduli, tak vepsati, nic neujmaje ani příčiněje, neb každému puohon jeho buď k zisku neb k ztrátě. A což póhonoov dadie, to mají nerozjieždějice se vepsati, a zřidie je písař zemský muož odjeti i přijeti, když se jemu líbie. Než též také úředníci menší práva Brněnského i purkrabie²⁾ druhý pátek v Brně jako v Olomúci zasésti mají, týmž obyčejem všiem a pořádem.

O póhoniech³⁾.

V Olomúckém právě jsú póhončie a volavci, ješto na to zpupné dědiny mají; a ti mají puohony roznáseti v tom kraji Olomúckém, a od míle II peníze toliko bráti, a mají na ceduli mieti napsáno, koho kto pohonie; a ten póhončie ukáže ceduli tomu, i jma jemu zase cedule vrácena býti, aby dále s nie běžel k jiným, kteříž v nie popsáni jsú, kteříž v tej ceduli pohnáni jsú a napsáni. A ten póhončie jma osvědčiti, že u něho byl a puohon ohlásil; než chtělily

¹⁾ Slova: „purkrabie Olomúcký a“ jsou vymazána.

²⁾ Slova: „i purkrabie“ jsou vymazána.

³⁾ připsáno: „kterak se roznásejí.“

kto zapřieti a neb pónončieho nechtěl k sobě pustiti a neb zapřieti, že doma není, jmá v domě jeho ohlásiti, aby jemu povědino bylo. A pónončie znamená, buď třieska někde se vyřeže, neb jiné znamení vezme, aby to prokázati mohl, že tam byl; pakliby kto tomu pónončiemu překázil neb jej zbil, jmá kázán býti jako odbojník. Též jestli žeby pónončie tam nebyl a zmeškal v témdni po pónonu vydání pónonu dáti, a neb selhal, že tam byl a nebyl, jmá při právě kyjem bit býti, a dvě neděli na rathauze seděti a jiného miesto sebe k druhému pátku zjednati, aby pónony miesto něho roznesl. Ale v kraji Brněnském o některých slyšeti také pónončích, ale ti se tiem tajie, i jmá se na to ptáno býti. Ale posly se puohonové zpravují, a dává se jim od míle I gr., jako jiným poslóm od míle se platie.

O pónončích. Kterak a z čeho a k čemu se pónanie.

Tu kterýž pónaněti chce, jmá na ceduli puohon sepsati a ne po poslu, ani po listu ani po žádném příteli, než jmá sám jeho osobně úředníkóm, kteříž ještě na pónončích sedie, podati a řeci: „teď pónonem a žádám, aby mi tento puohon vepsán byl.“ A úředníci mají jej od něho vziati a zjevně čiesti a potom vepsati, a od pónonu jmá vzato býti k úřadu, když se škody opoviedají VII gr., a bez škod opoviedanie V gr. A pónnati se muož z těchto věcí: z dědin, z zástav, z základu, od kúpenie, z slibu, ze rčení, z škody učiněnej na něčem susedu na statku: ke dskám, k listu, k svědomie, k přísaze, k pánskému nálezu. — Ale jménem křestným jmá se jmenovati každý, i toho, kohož pónonie, a titul odkud, i poctivost, úřad i urození polože, a to u obojiego práva, i Olomúckého i Brněnského, neb to právo jedno jako druhé jest. A druží pónonie ku prvniemu pánskému sněmu, protož jakž jedno právo při pónončích se zachovává, též i druhé, nebo škody se kladú a opoviedají proto v pónončích, jestli že by jich položeno nebylo, potom by z nich pónnati nemohl. Poručník proto se klade jeden nebo jich více, aby na místo od pónnaného bez jeho přítomnosti právo vésti mohli. A on tu muož

sám nebýti, a oni na zisk i na ztrátu túž plnú moc mají se súditi. Item, když ty věci úřadu pónonnému se stanú, pro neobyčejnost mnohých položeny jsú tuto pónony, kterýmiž pónnáo býti jmá, jak a oč.

Jak se král pónoni, a kým má pónnán býti.

Item, takoví pónonové na krále neb markrabi býti mohú, a takoví bývali a neb bývaj. Ale pónončieho nejmá sláti k jeho milosti, než dva pány urozená poslání býti mají; pakli lehčí k jeho milosti se pošlí, obrání se pónonu. Ale jestli v zemi jeho milost, jmá jemu skrze pány dva zemská oznámen býti. Pakli v zemi není, tehdy ten, ktož krále pónonie, přijeda ke dvěma pánomá jmá jich žádati, aby v listu svém puohon zavřeli a jeho milosti poslali; a ti zavrúc poslati jmají na jeho groš. K kterémuž pónonu povinen jest jeho milost odpoviedati jako i jiný obyčejem svým. A ti páni, na kteréž se ukazuje, mají bez odporu to učiniti a jeho milosti oznámiti.

Puohon na krále.

Já Kepina pónonem najjasnějšieho kniežete pana J., markrabi Moravského, pána mého milostivého, z dědin i z zástav, i odevšud, kdež co jmá, ještě slušie etc., z desíti set hřiven groší širokých, dobrých, stříbrných; a tu jeho milosti vinu dávám, že se uvázal v opravu, v oddiel a nápad kněze Vilémuov v základ muoj. Kdež jmám postíhati dluhu svého, což mi jest kněz Vilém povinovat, a jeho milost knieže Vilémovy dluhy podstúpiv jiným platie a mne platiti neráchie. Zná-li se jeho milost, zná se v pravdě, pakli při, ačbych toho svědomie jměl, chci na tom dosti jměti, což mi páni za právo najdú; škody opoviedám, poručníky činiem: pana N. z Ojnic a pana Jana Svojiše z Zahradky, na zisk i na ztrátu.

Puohon na krále.

Herbort z Horoky pónonem najjasnějšieho kniežete pana Jiřieho, pána mého najmilostivějšieho, markrabi markrabstvie Moravského, odevšud, kdež co jmá, ještě slušie k Olomúckému právu, ku